

Ooievaars slachtoffer van vogel/natuurliefebbers en "deskundigen".

Drs. Jan Hooimeijer Vogeldierenarts Kliniek voor Vogels Meppel
Bestuurslid Stichting De Lokkerij

De belangrijkste reden voor de achteruitgang van de ooievaar was het verdwijnen van een geschikte leefomgeving voor de ooievaar.

Of de leefomgeving (habitat) voor een vogel gunstig is wordt bepaald door allerlei factoren. Voldoende voedselaanbod, een veilige omgeving en de aanwezigheid van veilige nestgelegenheden.

Ooievaars staan bekend als cultuurvolgers. Dat wil zeggen dat de vogels profiteren van menselijke activiteiten.

Iedereen kent nog de oude schoolplaten waarbij de ooievaar op het land achter de tractor met een ploeg aanloopt omdat daardoor wormen en insecten beschikbaar kwamen.

Iedereen weet dat vanouds menselijke bebouwingen door ooievaars worden gebruikt als nestgelegenheden. Ooievaars broeden op meerdere plaatsen in "kolonie-verband" en dat fenomeen is ook in het Reestdal goed te zien.

Ooievaars zijn dan ook niet bepaald mensenschuw en voelen zich niet onveilig in de directe omgeving van de mens.

Veiligheid en nestgelegenheden waren dus niet de reden dat de ooievaar in Nederland als broedvogel was uitgestorven.

De hoofdredenen dat de ooievaars in Nederland waren uitgestorven als broedvogels was de grootschalige veranderingen in de landbouw ruilverkavelingen en daarmee gepaard gaande verlaging van het grondwaterpeil. Daardoor was er onvoldoende voedselaanbod aanwezig voor de ooievaars. De daling van het grondwater zorgde dat de grond droger werd en dat daardoor het aanbod aan regenwormen verminderde.

Het Reestdal gebied was vanouds een bekend en goed habitat voor ooievaars. Het grote verschil met 100 jaar geleden is de grondwaterspiegel in het Reestdal.

Door de ontwikkelingen in de landbouw en daardoor de wijzigingen in het leefgebied van de vogels zijn talloze vogelsoorten achteruit gegaan.

De ooievaar behoort evenals andere vogels zoals de kievit, de grutto en de tureluur tot de bekende weidevogels. De ooievaar is voor een groot deel afhankelijk van vochtige weilanden waarbij het gras bij voorkeur niet is gemaaid.

Iedereen kent de oude schoolplaten waarop te zien is hoe deze weidevogels in hetzelfde habitat voorkwamen.

We weten dat het in West Europa, door ingrijpende veranderingen in de landbouw, heel slecht gaat met de weidevogels.

Een ander bekend slachtoffer van het landbouwbeleid is de veldleeuwerik die 30 jaar geleden nog overal een opvallende verschijning was en uitbundig zingend als een stipje hoog in de lucht de weilanden beheerste. Ook patrijzen zijn bekende slachtoffer van het landbouwbeleid door het verdwijnen van kleinschaligheid.

Daarnaast zijn de weidevogels ook slachtoffer tijdens de trek door het massaal afschieten in Frankrijk, Spanje en Italië. Daarnaast zijn de weidevogels als trekvogels slachtoffers in de overwinteringgebieden in Afrika vanwege het verdwijnen van geschikte gebieden en door de toepassing van allerlei landbouwgif dat in Europa al 40 jaar is verboden.

Dankzij het herintroductie project van de ooievaar, gestart in 1969, is het aantal broedende ooievaars weer op het niveau van 100 jaar geleden. Het herintroductie project is dan ook een geweldig succes te noemen. Buitenstation "De Lokkerij" in het Reestdal heeft een zeer belangrijke rol gespeeld en is nog altijd vitaal voor de resultaten van het project.

Opmerkelijk is dat de ooievaar slachtoffer is geworden van het succes van de herintroductie. Mensen klagen nu dat er "te veel" ooievaars zijn. Zelfs vogelliefhebbers zijn kritisch zonder zich te realiseren dat het voortbestaan van een populatie afhangt van de grootte van de populatie en dat het voortbestaan wordt bepaald door het aantal jongen dat geboren wordt en het percentage van de geboren jongen dat uiteindelijk na enkele jaren weer tot broeden overgaat.

Met de huidige cijfers waarbij hooguit 15% van de geboren jongen uiteindelijk tot voortplanting komt, kan nog niet gezegd worden dat de ooievaar uit de gevarenzone is.

Het meest opmerkelijk is dat er in kringen van vogelliefhebbers, vogelaars en natuurbeschermers voortdurend stemmen blijven opgaan dat de ooievaar een rol speelt bij de achteruitgang van andere weidevogels zoals de Kievit en de grutto. In grote gebieden in Nederland en West Europa waar de weidevogels sterk achteruit gaan is er geen ooievaar te bekennen waardoor er blijkbaar structureel andere oorzaken zijn dan de ooievaar. Er is geen enkele relatie tussen de toename van de ooievaars en de achteruitgang van de weidevogels.

Er is geen enkele relatie tussen de toename van de ooievaar en de afname van weidevogels in gebieden waar de ooievaar wel voorkomt.

De toekomst van de ooievaar is alleen gewaarborgd als het leefgebied gunstig is voor de ooievaar. Een gunstig leefgebied voor de ooievaar is ook gunstig voor andere weidevogels. Het is dan ook triest dat vogelliefhebbers niet samen optrekken maar tegenstellingen creëren die er niet zijn.

Door mij zijn ook het afgelopen jaar weer meerdere discussies gevoerd met weidevogelbeschermers die van mening zijn dat het slecht gaat met de weidevogels omdat ooievaars de jongen opeten.

Het zijn soms bizarre discussies met positieve gemotiveerde vogelliefhebbers die zich toeleggen op bijvoorbeeld de nestbescherming van Kieviten.

Dat vogelliefhebbers, vogelaars en natuurbeschermers de ooievaar als een predator van jonge weidevogels beschouwen is ronduit bizar en de wereld op zijn kop.

Ik ben als vogelliefhebber niet voor de ooievaar en tegen Kieviten.

Hoe het kan dat weidevogelbeschermers tegen ooievaars zijn is mij een volstrekt raadsel omdat het niet is gebaseerd op de feiten.

In het natuurdagboek van 12 april 2008 schrijft Koos Dijksterhuis in Trouw :

" Buigen voor een vruchtbaarheidssymbool"

" De ooievaar loert op kikkers die bezig zijn met het afzetten van hun dril.

Voor muizen, insecten, kikkers en weidevogelkuikens zijn ooievaars killers".

Hij speelt in op de ooievaar als vruchtbaarheidssymbool en vervolgd dan : " Maar ooievaars fokken geen mensen, maar mensen fokken ooievaars. Als je rechts voorbij de Havixhorst wandelt en het door boomklevers bewoonde loofbosje doorkruist, dan kom je bij ooievaarsfokkerij de Lokkerij".

In de column schrijft dhr. Dijksterhuis : " Rond voedertijd verzamelen zich honderd, twee honderd ooievaars. De jufvrouw in het winkeltje vertelt dat ze soms uit de hand eten. Kuikens"

Verder wordt aangegeven: Je mag kippenkuikens aan ooievaars voeren, maar geen ooievaarskuikens aan kippen. We meten met twee maten wanneer het ooievaars betreft. Toen hier in 2003 valse gieren neerstreken en ooievaars opaten was het huis te klein”.

Er is door ondergetekende een ingezonden brief aan Trouw gestuurd waarin wordt aangegeven dat dhr. Dijksterhuis blijk geeft van een stuitende ondeskundigheid. Aangegeven is dat het hoofdmenu van ooievaars bestaat uit regenwormen en insecten/loopkevers en dat daar de jonge ooievaars hoofdzakelijk mee worden grootgebracht.

Bij het observeren van foeragerende ooievaars is het altijd opvallend dat ze allereerst grote afstanden lopen en daarbij steeds “iets kleins” oppikken waarbij zelfs met een telescoop zelden is te zien waar de prooi uit bestaat. In braakballen en in de ontlasting zijn wel de schildjes van vooral loopkevers goed te herkennen.

Er is geen reden om te ontkennen dat een ooievaar wel eens een kikker, een muis en zelfs een mol pakt pakt maar het is een gegeven dat DE ooievaar daar niet op uit is als deze door de weilanden foerageert.

Er zijn verhalen en voorbeelden van mensen die hebben gezien dat een ooievaar jonge weidevogels heeft gepakt en opgegeten.

Er is geen reden om dat te ontkennen maar het is wel opmerkelijk en zeker uitzonderlijk. Het trieste is wel dat deze voorbeelden veelal terug te brengen zijn tot situaties waarbij de boeren het land hebben gemaaid en dat daardoor de jonge weidevogels geen enkele bescherming meer hebben. In dergelijke situaties moeten we dan niet de ooievaar beschouwen als de boosdoener maar weer de mens door een ongunstige en onnatuurlijke situatie voor de weidevogels te bewerkstelligen.

De afgelopen 26 jaar dat ik als vogelaar/vogelliefhebber betrokken ben bij het ooievaarsproject en tijd heb gespendeerd in het Reestdal, heb ik heel wat uurtjes naar ooievaars gekeken.

Door mij zijn als vogeldierenarts in de afgelopen 26 jaar ook tal van dode ooievaars, inclusief jonge ooievaars onderzocht.

In al die jaren heb ik niet een keer gezien of meegemaakt dat een ooievaar een jonge wilde vogel heeft gepakt. Ook hebben wij nooit een braakbal gezien waarin naar voren is gekomen dat wilde vogels zijn gegeten. Wel vinden we allerlei gekke dingen zoals glas, aardewerk, stukken rubber, stenen enz. in de maag van de jonge ooievaar of in braakballen.

Voortdurend wordt de suggestie gedaan dat ooievaars jonge weidevogels eten omdat ooievaars worden bijgevoerd met dode eendagskuikens.

Het is een gegeven dat ooievaars in het kader van het project met kippenkuikens kunnen worden bijgevoerd. Dat is terug te vinden in de braakballen of bij secties in de maag.

De suggestie/logica dat ooievaars dan ook in de leefomgeving levende kuikens van weidevogels gaan zoeken is volstrekte onzin.

Als een havik, een sperwer of een uil (tijdelijk) in gevangenschap wordt gehouden krijgen deze veelal ook dode eendagskuikens gevoerd. Dat betekent niet dat een havik, sperwer of uil vervolgens een aaseter gaat worden als deze wordt losgelaten. In de natuur schakelt de vogel direct weer om naar de natuurlijke prooi.

Dat ooievaars van nature geen jonge weidevogels eten blijkt ook uit het feit dat ooievaars vanouds het habitat met de andere weidevogels op een vreedzame manier delen. De Kievit en de grutto reageren volstrekt anders op een foeragerende ooievaar dan op een langs vliegende reiger, zwarte kraai of een struinende kat.

De ooievaar is domweg een van de weidevogels die elkaar onderling niet beconcurreren omdat de verschillende soorten een ander eetpatroon hebben. De verschillen in snavel tussen de Kievit, de grutto, de tureluur, de wulp en de ooievaar zijn daarvan duidelijke aanwijzingen. Door deze aanpassingen kunnen verschillende vogels in hetzelfde habitat foerageren zonder elkaars voedselconcurrent te zijn.

Het idee dat de ooievaar binnen een dergelijke situatie moet/kan worden beschouwd als een predator van jonge weidevogels is dan ook bizar.

Dit is een duidelijk verschil met de reiger die we niet beschouwen als weidevogel en een totaal ander foerageergedrag en menu heeft dan de ooievaar. De reiger staat veelal op 1 plek te wachten tot er een prooi voorbij komt. Vanzelfsprekend staan wormen en kevertjes dan ook niet hoog op de menu lijst van de reiger maar wel grotere prooien.

Het is bekend dat een ooievaar echt wel eens een muis, een mol en een kikker pakt maar ook daar is de ooievaar niet echt op uit bij het foerageren.

Dhr. Dijksterhuis merkt op dat er met twee maten gemeten werd toen in 2003 valse gieren neerstreken en talloze jonge ooievaars hebben gedood en verwond.

Door mij is daar in het jaarverslag van 2003 al aandacht aan besteed omdat valse gieren normaal gesproken aaseters zijn en dus niet prederen op levende dieren/vogels. De jonge ooievaars op de nesten pasten in de paniek, veroorzaakt door de valse gieren, de strategie toe om zich dood te houden omdat jonge ooievaar wel een natuurlijke prooi zijn van grote roofvogels zoals arenden die zich juist niet richten op dode dieren. In het geval van valse gieren is het niet handig om net te doen of je dood bent en dat heeft tientallen jonge ooievaars de kop gekost.

Het betrof een volstrekt onnatuurlijke situatie dus de opmerking van dhr. Dijksterhuis toonde opnieuw haarfijn aan dat gebrek aan deskundigheid de garantie is om (negatieve) onzin te schrijven.

Zijn beschrijving van "de Lokkerij" als ooievaarsfokkerij bevestigt dat dhr. Dijksterhuis geen moeite heeft genomen om zich serieus te verdiepen in de problematiek. De ooievaars die broeden in het Reestdal en op het terrein van "de Lokkerij" zijn vrij vliegende wilde ooievaars waarvan vrijwel alle jonge vogels evenals het grote merendeel van de volwassen ooievaars in augustus op trek gaan naar het verre zuiden.

De suggestie dat "De Lokkerij" een ooievaarsfokkerij is slaat werkelijk nergens op. Het fokprogramma is al meer dan 25 jaar geleden gestopt en speelde niet op de buitenstations maar speelde in het ooievaarsdorp Het Liesveld. Tja, het was dus toch te veel moeite om even wat huiswerk te doen voordat een verhaal in een landelijke krant wordt gepubliceerd.

Het is bizar dat in een "natuur-column" in Trouw over de ooievaar onzinnige en foute "informatie" wordt gegeven. Het is ook merkwaardig dat ook blijkbaar niet wordt ingezien en gewaardeerd dat de herintroductie van de ooievaar als Nederlandse broedvogel een geweldig succes is dankzij de tomeloze inzet en inspanningen van vrijwilligers.

Door dergelijke berichtgeving van mensen die pretenderen deskundig te zijn als natuurliefhebbers zijn de ooievaars voortdurend slachtoffer en krijgen een slechte naam. Opmerkelijk is dat mijn ingezonden brief niet door Trouw is gepubliceerd.

Recent waren ooievaars in het Reestdal slachtoffer van de beslissing van Stichting Het Drentse Landschap om februari 2009 enkele nesten weg te halen van de Havixhorst. Het ging om nesten die inmiddels waren bewoond door ooievaars. Een zeer opmerkelijke zaak omdat daarmee de Flora en Fauna wet wordt overschreden en het om een strafbaar feit gaat. Ooievaars als slachtoffer van een Stichting die opkomt voor de belangen van de natuur in Drente. Het lijkt de wereld op zijn kop.

Het is wat mij betreft ook de wereld op zijn kop dat de Vogelbescherming feitelijk de handen volledig heeft afgetrokken van het ooievaars herintroductie project.

Zolang er binnen de achterban en bij leden van de Vogelbescherming en bij natuurliefhebbers nog veel onwetendheid en negativiteit bestaat jegens de ooievaar is er geen reden om het project als geslaagd te beschouwen.

Het herintroductie project is een project waar Nederlandse vogel-/natuurliefhebbers trots op kunnen en moeten zijn. Internationaal gezien is het een prachtig voorbeeld wat kan worden bereikt door deskundige vogelliefhebbers/beschermers.

Ooievaars zijn slachtoffer van vogel-/natuurliefhebbers en "deskundigen". Het is de wereld op zijn kop maar het blijkt voortdurend de realiteit.